

Indhold

Kalender, side 1	Generalforsamlingen mandag den 7. marts 2016, side 2
Formandens beretning, side 2	Påskeudstilling, side 4
Oldtidens krigsskibe i det østlige Middelhav, side 4	Navne og adresser, side 8
Næste nyhedsbrev, side 8	Portobesparelse, side 8

Kalender

2. Maj kl. 19

Ivy og Gravers fortæller om deres deltagelse i et krydstogt. Efterfølgende en diskussion om kommende arrangementer.

3. Juni

Der planlægges et arrangement i forbindelse med **Laugets 25 års jubilæum**.

Sommeråbent

2016-07-11 – 2016-07-28 kl. 14:00 – 17:00.

Fællesarrangement

For Hjortspringbåden, Nydambåden og Sebbe Als lørdag den 30. juli – søndag den 31 juli.
Under planlægning.

Historisk dag ved slottet

Lørdag den 13. august, under planlægning.

September

Als Fjord dag lørdag den 3. september.
Under planlægning.
Medlemsmøde.

Oktober

Husflidsudstilling på Sønderborg slot.
Under planlægning.

Mandag den 5. december kl. 18

Medlemsmøde, gule ærter.

Generalforsamlingen mandag den 7. marts 2016

Dagsorden

1. Valg af dirigent: H.P. Rasmussen.
2. Formandens beretning: Se nedenfor.
3. Fremlæggelse af regnskab, som blev godkendt.
4. Behandling af indkomne forslag:
Forslag om ændring af vedtægternes §10 – foreningens ophør. Ændringen blev vedtaget.
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer iht. § 4. Valgt blev:
N.P. Fenger (Genvalg).
Lisbeth Simonsen.
Sonja Madsen.
Åse Ditlefsen Ferrão.
6. Valg af suppleant
C.B. Hansen.
Lis Carstensen.
7. Valg af revisor:
H. P. Rasmussen
Jens Herborg
8. Fremlæggelse af budget og det årlige kontingent
9. Eventuelt

Beretning for året 2015

Påskeudstilling

Traditionen tro bidrog Hjortspringbådens Laug til påskeudstillingen 2015. Der blev vist malerier af kunstneren Hanne Jacobsen og nogle medlemmer af laugets viste aktiviteter i form af smedning og andre håndværk. 165 personer valgte at besøge Lindeværftet i den anledning.

Bjørkebåden

Vi er nu i gang med det indledende arbejde med vores nye projekt, som består i at bygge en kopi af Bjørkebåden. En interessant opgave er udspændingen af den stamme, som danner bådens bundplanke. For at få erfaring med en sådan udspænding, her vi valgt at udføre et forsøg i en lidt mindre skala. En cirka 2 meter lang stamme med en diameter på omkring 40 cm er tilhugget i bådens facon og vi er kommet langt med at hule den ud. Vi regner med at kunne udspænde den i forårets eller sommerens løb.

Ved medlemsmødet først i maj måned blev der fortalt om det nye projekt.

Sommåbent

I sommerferieperioden i juli måned var der i 3 uger åbent for besøgende hver dag. Det medførte et besøgstal på 173, hvilket er lidt færre end året før. Der har desværre været et svagt faldende besøg i sommerperioderne hvert år siden 2012.

Skibslaug

Som bekendt findes der tre historiske skibslaug her på egnen, nemlig vores samt Nydambådens Laug og Sebbe Als. Vi har i en del år talt om at afholde et fælles arrangement for alle tre laug med henblik på at gøre opmærksom på vores eksistens i en bredere kreds. I året 2015 blev det til virkelighed. Men desværre blev planlægningen vanskeliggjort idet Nydamselskabets formand Vincent Jessen pludseligt døde kort før arrangementet. I den første uge i august måned samledes bådene fra de tre laug ved Nydambådens bro ved Sottrup Skov. På den måde kunne vi vise udviklingen i skibsbygning gennem mere end 1000 år. Derudover havde vi nogle telte, hvor der blev vist eksempler på det håndværk, som bliver udført i vort

laug. Vejret viste sig fra den gode side, idet det var solskin det meste af tiden. Bådene sejlede ved flere lejligheder, men Tilia dog kun om søndagen. Ved en sådan lejlighed er det oplagt at sejle om kap, og det viste sig, at Tilia kunne sejle de andre agterud. Når vi passerede broen, hilste vi ved at række padlerne lodret i vejret og det gav stort bifald fra publikum. De øvrige dage var der personer fra vores laug til stede som kunne fortælle om båden og fundet. Mange besøgende kom forbi for at høre derom og de nye bundbrædder blev rosende omtalt. Arrangementet må betegnes som en succes, idet der skønmæssigt var flere tusinde besøgende. På den måde har det bidraget til vort formål om at udbrede kendskabet til Hjortspringfundet og båden.

Den Maritime Arv

Sammenslutningen Den Maritime Arv har i årets løb afholdt to arrangementer. Et par repræsentanter fra laugene deltog i foråret i et besøg i Hedeby og i efteråret i Det gamle Værft i Ærøskøbing.

Historisk dag ved Slottet

Lørdag den 8 august afholdt man i lighed med tidligere år Historisk dag ved Slottet. Der var mange arrangementer i løbet af dagen og vi havde telte med udstilling af vore håndværk. Tilia sejlede tre gange i dagens løb med gæster, og mange benyttede lejligheden til en sejltur i det gode vejr.

Husflidsudstillingen

Laugene deltog i husflidsudstillingen på Sønderborg Slot i lighed med tidligere år

Gule ærter

Ved årets sidste medlemsmøde på den første mandag i december måned blev der traditionen tro serveret gule ærter. Mange medlemmer benyttede lejligheden til et hyggeligt samvær.

Ror

Hver tirsdag er et antal medlemmer samlet i laugene hvor der er arbejdet med de forskellige håndværk. Roret har gennem mange år været monteret på en måde, så det var meget ubekvemmt at være rorgænger. Nu er roret monteret på en ny måde. Der er en kort, tværgående rorpind. Den er forbundet med en langsgående stang, hvorfra roret bekvemt kan betjenes fra en plads agterligt i båden. Det bliver spændende at afprøve ved de kommende sejladser.

Tirsdage

Vi har forsøgsvis prøvet at holde åbent om tirsdagen for besøgende i den sidste del af sæsonen. Det ser ud til at være en god ide og det vil vi fortsætte med i det kommende år. Der har i årets løb været i alt 657 besøgende. Det er en lille fremgang i forhold til det forrige år, måske som følge af tirsdags-åbent. Men besøgstallet er ikke så højt som i 2012.

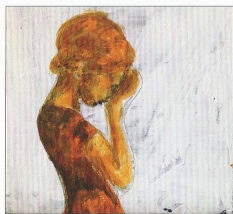
Tak

Hermed en tak til alle medlemmer, som har medvirket til vores aktiviteter i årets løb. Uden denne medvirken kan det ikke lade sig gøre. Vi håber på stor tilslutning til de ting, som vi planlægger at gennemføre i det kommende år. Ligeledes en tak til bestyrelsen for godt samarbejde.

N. P. Fenger

Påskeudstilling

Vi har i mange år deltaget i påskeudstillingen med forskellige kunstnere, så det valgte vi også at have i år.

Fra kataloget

Der var udstilling med nogle meget fine malerier udført af fire kreative piger fra Søvang-gruppen.

Det var **Elsebeth Bladt Foght, Sonja Müller Thomsen, Olga Jessen og Karen Beck.**

Nogle af malerierne havde det samme motiv i fire udgaver, så man rigtig kunne se, hvor forskelligt man ser tingene.

Inde i lokalet havde vi vores egen udstilling af håndarbejde med mere, og vi fik megen ros for vort arbejde.

Der var i alt 179 gæster og langt de fleste var meget interesseret i vores båd og Lauget.

Alt i alt en god påske, hvor der trods fri entre kom nogle penge i kassen.

Sonja Madsen

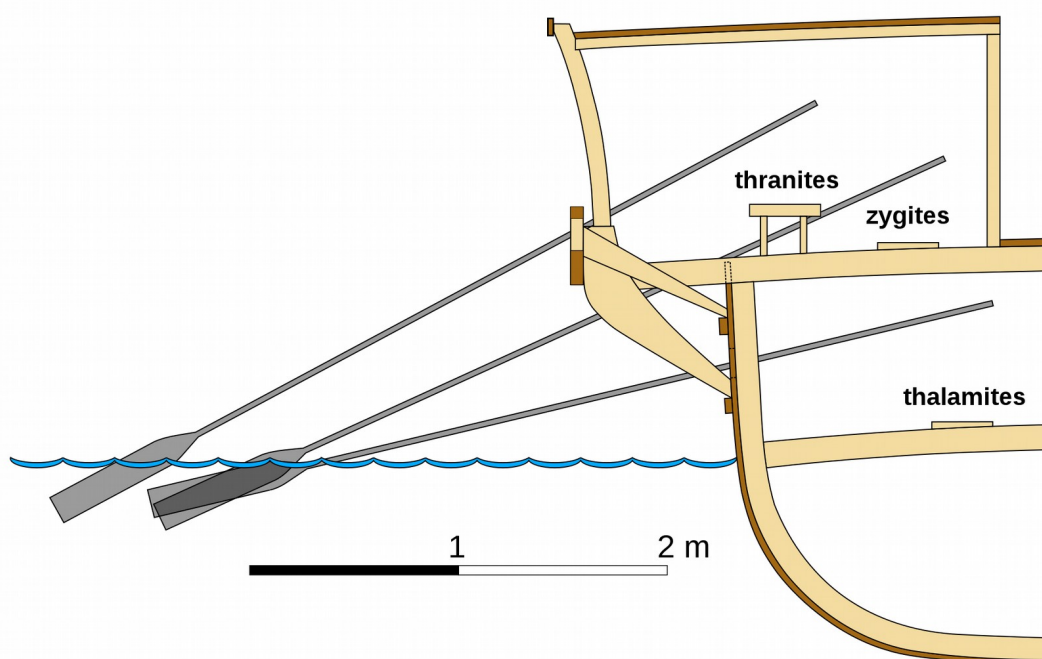
Oldtidens krigsskibe i det østlige Middelhav

Allerede et par hundrede år før Hjortspringbåden blev ofret i den hellige mose midt inde på Als, fandtes der store flåder af krigsskibe i det østlige Middelhav. Dette var emnet for et interessant foredrag i Vikingeskibsmuseet torsdag den 17 marts 2016. Foredragsholderen var professor Vincent Gabrielsen fra Saxo-instituttet.

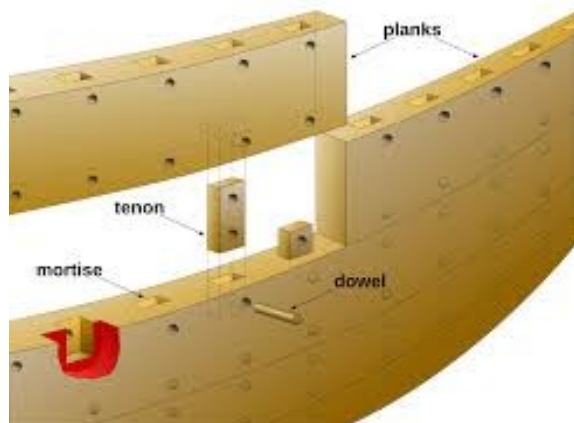
Fra Google (med tilladelse)

I det østlige Middelhav kendte man i århundrederne før Kristus to typer af skibe. Den ene type blev kaldt de runde skibe, hvilket betød at de var forholdsvis korte og brede. De havde stor lasteevne og blev derfor brugt som handelsskibe. Den anden type blev betegnet de lange skibe og de blev brugt som krigsskibe. De tidligste af disse skibe havde en enkelt række årer i hver side. I søkrig var det vigtigt med stor hastighed og for at opnå dette, gik udviklingen i den retning, at man byggede skibene længere og længere for at få plads til flere par årer uden at skibene blev bredere. Søkrigene foregik på den måde, at disse skibe var flydende missiler, der kunne vædre og dermed sænke fjendens skibe. Til det formål forsynede man skibene med en kraftig bulb i vandlinjen i forstavnen og forstærkede den med en kraftig bronze-vædder, som kunne veje flere hundrede kilogram. I tidens løb nåede man op på at have 25 årer på hver side og skibenes længde blev derved cirka 25 meter. Hermed var grænsen nået for, hvor lange man kunne bygge den slags slanke skibe med træ som byggemateriale. Udviklingen gik nu i den retning, at man byggede skibene med to rækker af roere over hinanden. Men udviklingen gik endnu videre og man byggede en udrygger oven på, således at man på hver side havde tre rækker af årer oven på hinanden. Disse imponerende skibe blev kendt som trierer eller triræmer.

Fra Google (med tilladelse)

Det var bystaten Athen i det antikke Grækenland, som var førende med udviklingen af disse skibe. Skibsbygningen blev ledet af skibskonstruktører, som havde et stort kendskab til matematik og hydrodynamik og kunne lede bygningen af skibene. Som materialer til skibsbygningen benyttede man egetræ til de strukturelt belastede dele af skibet og derudover sølv-fyr til de andre dele. Denne træsort er let og passende holdbar, men suger let vand. Træerne vokser i Makedonien, og det har krævet godt købmandsskab og diplomati af athenerne at få fat i det i de store mængder, som der var behov for. Man fik også forsyninger af denne træsort fra det sydlige Italien. Til vedligeholdelse havde man brug for tjære, som man fik fra de lande, som leverede træet. En anden vigtig importvare var hør, som man fik fra Ægypten.

Fra Google (med tilladelse)

agerude. Foruden de mange årer til fremdrift førte skibene også sejl. Der var en mast med et stort råsejl omtrent midtskibs. Desuden var der en mindre mast længere fremme i skibet. Den var rigget med et lille råsejl, hvis formål det var at forbedre styreegenskaberne. Sejlene blev kun brugt til transport af skibene frem til kamppladsen. Når man var ankommet til denne, blev master og sejl bragt i land og oplagret der. På den måde var skibene særdeles manøvredegtige når de skulle deltage i søslag.

Besætningen på en trirere var 200 mand. Her var de 170 roere. Desuden var der 14 tungt udrustede krigere og nogle bueskytter. Resten var officerer. Krigernes opgave var overvejende at passe på den rigning, som blev opbevaret i land, mens søslaget fandt sted. Roerene har været placeret under meget trange forhold og det har krævet megen øvelse at ro i takt uden at årerne fildrede ind i hinanden. Der har sikkert været en ubehagelig atmosfære på rund af menneskelige uddunstninger fra de mange roere. Man brugte en fløjtespiller til at angive takten. Den nederste række åre-huller befandt sig kun 30 cm over vandlinjen. For at forhindre, at der kom vand ind, var disse årehuller tætnede med læder-manchetter. De nederstes roere kunne derfor ikke se, hvorledes deres årer bevægede sig. Man havde derfor et mærke på åren for at orientere sig om, hvorvidt årebladet befandt sig i lodret eller vandret retning.

Fra Google (med tilladelse)

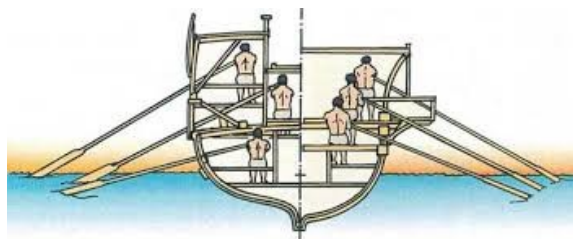
fartøjer. Således findes der marmortavler med billeder af skibene og beskrivelser af dem. Der findes også et ret righoldigt arkivmateriale. En anden vigtig kilde er arkæologiske undersøgelser af de rester af skibshusene, som man har fundet i Piræus, der var athenernes flådehavn. Her har man fundet rester af beddinger, hvor man halede skibene på land. Det viser, at de var ca. 36 meter lange og 6 meter brede. Højden fra køl til dæk har været 3 meter. Den danske ingeniør Marstrand arbejder med tolkningen af disse fund og han udgav en omfattende beskrivelse af arsenalet i Piræus, som var navnet på athenernes flådehavn. Nyere tiders marine-arkæologiske undersøgelser har bekræftet Marstrands tolkninger.

Skibenes opbygning foregik på den måde, at bordene (Skibets planker) blev samlet kant mod kant og forbundet med dyvler. På den måde formede man skroget som en hul skal, og når den var færdig, indsatte man spanterne. Det skulle foregå ret hurtigt for at skroget ikke skulle blive deformet ved for lang tids henstand. Byggemåden med at bygge skroget som en skal minder om klinkbygningen i den nordiske tradition. Her bygger man også skroget som en skal, men her overlapper bordene hinanden. Efterhånden som bygningen skrider frem, indsætter man bundstokke, spanter og svøb. Ved kravelbygning, som blev fremherskende ved bygning af større skibe, starter man med at bygge hele spantesystemet. Herefter beklæder man dette system med bordene, som støder sammen kant mod kant. Til kalfatring brugte athenenserne hør og tjære.

Til styring fandtes der to ror, et i hver side, anbragt

Søkrigen fandt sted på den måde, at man med fuld fart roede ind mod siden af et fjendtligt skib. På den måde kunne man splintre en del af modstanderens årer og med vædderstævnen ødelægge fjendens skrog, således at skibet sank. Så gjaldt det om at sejle baglæns for at trække sin egen vædderstævn fri af modpartens synkende skib. I modsat fald ville man selv blive trukket med ned i dybet. Derudover har man skullet manøvrere på en sådan måde, at man ikke selv blev vædret af et fjendtligt skib. Det har krævet en veltrænet besætning af roere og dygtig ledelse af officererne for at gennemføre et sådant søslag.

Der er fundet flere vrage af de runde skibe, som var handelsskibe. Derimod kender man ikke til vrage af krigsskibe. Man har dog et ret godt kendskab til disse

Fra Google (med tilladelse)

Ud fra de tilgængelige oplysninger byggede man en kopi i fuld skala af en trirere, som var færdig i 1987. Tidligere havde man forsøgt sig med forskellige hypoteser om, hvorledes man kan have tre rækker af roere over hinanden. Men disse hypoteser var ikke lige overbevisende. Ved bygningen af kopien udførte man forsøg og fandt frem til, hvorledes roerene kunne placeres på den meget begrænsede plads, som var til rådighed. Samtidigt skulle det være muligt at manøvrere den enkelte åre uden at de kom i vejen for de andre årer. Ved prøvesejladserne opnåede man en fart mellem 7 og 8 knob ved roning og 12 knob for sejl. Under disse sejladsere viste det sig, at roerene ofte blev besvimele. Under de trange forhold er det ikke muligt for roerene at drikke vand mens man ror. En hypotese er, at dette problem var mindre i antikken, idet folk var mindre den gang. Desuden var antikkens roerene smurt ind i olie med det formål at mindske fordampningen af sved. Ved roning over længere strækninger lod man dele af besætningen hvile på skift. Det giver kun en mindre reduktion af hastigheden, hvilket også er erfaret med vores sejlads med Tilia.

Det antikke Athen følte sig truet af perserne og man var derfor nødt til at have tilstrækkelige militære magtmiler. Her var flåden en vigtig del. Det har krævet meget store ressourcer at bygge og vedligeholde de mange krigsskibe og den store flådehavn i Piræus, som var stærkt befæstet. Athens rigdom skyldes adgang til store sølvminer. Alle statens rigmænd skulle stille med et bemanded krigsskib, og det har været en hård beskatning.

Et af de mest berømte træfninger var søslaget ved Salamis. Den persiske konge Xerxes var ved at erobre Grækenland. For at nå dette mål ville han knuse den græske flåde. Grækerne havde forsamlet deres flåde i en bugt ved øen Salamis, men perserne havde mistanke om, at grækerne ville sejle væk. De patruljerede derfor rundt om øen hele natten, mens grækerne var i land og kunne sove trygt. Om morgenen var grækerne udhvilede, mens perserne var trætte efter nattens patruljering. Resultatet var en overbevisende græsk sejr over den talmæssigt større persiske flåde. Resultatet var, at det ikke lykkedes for Xerxes at erobre Grækenland.

Efter grækerne blev det romerne, som blev Middelhavets stormagt. Dette havde ligeledes behov for at føre søkrig. Men udviklingen tog nu en anden retning. De romerske krigsskibe havde dæk i form af store platforme. Her var der plads til mange svært bevæbnede krigere, og strategien var nu, at man entrede de fjendtlige skibe og huggede modstanderne ned.

7. april 2016
N. P. Fenger

Navne og adresser

Formand	N.P. Fenger, Søbakken 14, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 04 30, e-mail: formand@hjortspring.dk
Næstformand	Lisbeth Simonsen, Oldenorvej 6, Dyvig, 6430 Nordborg, tlf. 50 62 43 20, e-mail: naestformand@hjortspring.dk
Kasserer	Sonja Madsen, Ugebjergvej 15, 6430 Nordborg, tlf. 21 81 40 38, e-mail: kasserer@hjortspring.dk
Sekretær	Barbara Mai, Brushøvej 21A, Holm, 6430 Nordborg, tlf. 74 49 19 69, e-mail: post@hjortspring.dk
Øvrige	Åse Ditlefsen Ferrão, Dyvigvej 11, Holm, 6430 Nordborg, tlf. 27 50 10 68, e-mail: post@hjortspring.dk Gunnar Poulsen, Ugebjergvej 22, Svenstrup, 6430 Nordborg, tlf. 60 85 18 07, e-mail: post@hjortspring.dk Johnny Christensen, Runevænget 61, Guderup, 6430 Nordborg, tlf. 22 41 25 21, e-mail: post@hjortspring.dk
Redaktion	Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk
Lindeværftet	Dyvigvej 11, Holm, 6430 Nordborg
Internet	http://www.hjortspring.dk

Næste nyhedsbrev

Det næste nyhedsbrev udsendes den 1. juli 2016 og eventuelle indlæg skal være indsendt inden den 14. juni. Indlæg sendes til: Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk

Få dit Nyhedsbrev elektronisk, send os din e-mail adresse!

Dette Nyhedsbrev findes også på vores hjemmeside
http://hjortspring.dk/da_nyhedsbreve_01.php.

Og som sider med de enkelte artikler og i arkivet som en printbar fil (PDF) på
http://hjortspring.dk/da_nyhedsbreve_99.php,
sammen med alle tidligere nyhedsbreve.

Du kan tilkendegive dit ønske om at få den elektroniske udgave ved at sende en e-mail med
din egen e-mail adresse til pr@hjortspring.dk.